

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy
Studijní rok: 2011/2012

PLOVOUCÍ - VZNÁŠEJÍCÍ SE OBJEKT FLOATING OBJECT - AIR-BORNE OBJECT

Závěrečná práce bakalářského studia

Autor: Tomáš Linhart

Obor studia: Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání

Typ studia: Bakalářské, prezenční

Vedoucí práce: MgA. Michal Sedlák

Konzultant: Martin Velíšek, ak. mal., Mgr., Ph.D.

Dokončení práce: Červen 2012

Prohlašuji, že jsem závěrečnou bakalářskou práci vypracoval samostatně za použití literatury uvedené v seznamu literatury.

V Praze dne

Děkuji vedoucímu práce MgA. Michalovi Sedlákoví a konzultantu Martinu Velíškovi, ak. mal., Mgr., Ph.D. za podporu, inspirativní podněty a trpělivou péči o ucelenost mé práce. Marii Radvanové, Markovi Linhartovi a Jirkovi Lukšovi děkuji za pomoc s pravopisnou korekturou a dokumentací, Anetě Sailerové za společné chvíle v "okně".

Anotace:

Linhart, T.: *Plovoucí – vznášející se objekt*.

Závěrečná práce bakalářského studia. Praha 2012, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy, 41 stran, 1 datový DVD disk s dokumentací.

Klíčová slova:

Hladina, hranice, horizont, komunikace, objekt, příběh, plynutí, průnik, pohyb, setkání, výtvarná výchova.

Práce si klade otázku: co je to "plovoucí vznášející se"? A hledá možná teoretická východiska, která prakticky, výtvarně ověřuje. Získané poznatky transformuje do pedagogické, výukové řady ve výtvarné výchově.

Annotation:

Linhart, T.: *Floating object - air-borne object*.

Bachelor thesis. Prague 2011, Charles university, College of Education, Department of Art, 41 pages, 1 DVD – ROM with documentation.

key words

Water line, boundary, horizon, communication, object, tale, effluxion, intersection, meeting, art education.

This thesis is dealing with a question: What is "floating, air borne"? Its aim is to find theoretical base and to verify it in practical and art way. The acquired knowledge is then transformed to art education.

1 Obsah

1	Obsah.....	5
2	Úvod	6
3	Základní otázky	7
3.1	Tok, hladina, řeka	7
3.2	"To""plovoucí – vznášející se"	8
3.3	Východisko práce	9
4	Místopis	11
4.1	Vltava.....	11
4.2	Praha, náplavka na Výtoni.....	13
4.3	Plavební kanál Troja - Podbaba	13
4.4	Železniční trať č. 091 Praha Masarykovo nádraží – Kralupy nad vltavou.....	13
5	Koncepce	15
5.1	Důmyslné mechanismy	17
5.1.1	Tryptych.....	18
5.1.2	Ptačí budka	20
5.1.3	Bez názvu	20
5.1.4	Měřič maximálního vzestupu hladiny	21
5.2	Enviromentální linie	23
5.2.1	"doka 3 - S eco"	23
5.2.2	"Vlak"	26
6	Možnosti a potenciál pro pedagogickou praxi	28
6.1	Základní otázky	28
6.2	Koncepce výuky	29
6.3	Návrh výukové řady "happening"	30
6.3.1	Výtvarný problém 1:.....	30
6.3.2	Výtvarný problém 2:.....	31
6.3.3	Výtvarný problém 3:.....	32
6.3.4	Výtvarný problém 4:.....	33
6.3.5	Výtvarný problém 5.....	33
7	Závěr	35
8	Seznam literatury	37
9	Seznam příloh	41

2 Úvod

Téma práce jsem si vybral intuitivně, v návaznosti na seminární práci předmětu prostorová tvorba, neměl jsem žádné konkrétní teoretické východisko.

Náplní práce je zkoumání mého životního prostoru a vztahů v něm.

Metody zkoumání vychází z potřeby něco "udělat rukama" a úzce souvisí s výtvarným uměním. Něčím takovým se zabývám krátce, před pěti lety jsem začal teprve kreslit. Práce je pro mne takovou první větší příležitostí najít si vlastní výtvarnou platformu, zjistit, co je pro mě důležité a jakým způsobem jsem tyto věci schopen uchopit.

Následující text je zprávou tohoto subjektivního zkoumání.

3 Základní otázky

V seminární práci jsem řešil zadání: "vytvořte plovoucí objekt, jehož konstrukční součástí bude materiál, který sám o sobě neplave". Pracoval jsem s pouťovým balónkem naplněným heliem, na konci provázku byla zamražená kostka ledu. Když led roztaje, balónek vzlétne. Jmenovalo se to "obojživelný objekt LŠO – nm1". U "balónku" jsem pracoval se zadáním. "Neplavat" znamená neudržet se na hladině, tj. buď klesat nebo stoupat. Chtěl jsem původně na tuto práci navázat, ale nevěděl jak. Začal jsem v Praze pozorovat řeku Vltavu, odlesky a odrazy na hladině a mostních pilířích. Sledoval lodě, ptáky, lidi, věci, které řeka unáší. Postupně se formulovaly základní otázky pro vytvoření konceptu mé práce.

Čím je mi tok, hladina, řeka?

Co je pro mne "to" plovoucí – vznášející se?

3.1 Tok, hladina, řeka

Řeka je prostor, ve kterém má dominantní podíl voda, na kterou působí gravitační síla Země. Ta způsobuje, že voda tvoří více či méně celistvou hmotu, která má tendenci pohybovat se z výše položeného místa do místa nacházejícího se níže. Při pohledu na Vltavu v Praze si uvědomuji strašlivou tíhu obrovské masy, která se pomalu, nezadržitelně sune po dně údolí. Ten pohyb, který probíhá pořád stejně a přitom v každém momentu jinak a nově, je jeden velký příběh, nekonečnou množinou aktuálních narativů a zároveň horizontem, pozadím, na kterém jsou tyto děje patrné.

*"Takto chápaná nekonečnost není v uskutečnění, ale v moci, kterou máme k jejich tvoření... Chápeme – li geometrické objekty ve smyslu aktuálního nekonečna, pak považujeme všechny tyto objekty za existující, tedy jsou vytvořeny dříve, než s nimi vůbec začneme pracovat."*¹

¹ VOPĚNKA, P.: Horizonty nekonečna matematický pohled na svět. Praha 2004, s. 11 -12. ISBN 80-86181-66-9.

Řeka je také životní prostor, komplikovaný biotop. Vznik a zánik jsou v dialektickém vztahu, ale ne v opozitu, jedno podmiňuje druhé. Hnilobné a rozkladné procesy jsou zároveň životními cykly.

Hladina, řeka jsou tedy pro mne plynutí v nejširším slova smyslu – řeky, prostoru, myslí, časovou osou, cestou, životem - ubíhání, jehož každý okamžik je jedinečný, nedá se vrátit ani zopakovat. Hladina může být, ale také to, co se ve mně odráží, ukládá a taky má pozice, horizont mého vnímání. Zároveň je to něco živého - obří organizmus, ve kterém se neustále něco začíná, končí a nic se neztrácí.

3.2 "To""plovoucí – vznášející se"

Principy "plovoucí" a "vznášející se" jsou velmi podobné a někdy mohou splývat v jedno. "Plovoucí" chápu jako to, co se drží na hladině, to znamená, na horizontální ose, pro "vznášející se" je charakteristický vertikální pohyb. "Plovoucí – vznášející se" je relativní a závislé na okolním prostředí, tedy fyzikálních vlastnostech, konkrétně hustotě. Mám na mysli podstatu, například materiál. Železo ve vodě neplave, ale v roztaveném kovu už ano, alespoň dokud se neroztaví. "Plovoucí – vznášející se" může být více či méně aktivní nebo pasivní. Pro mou práci je důležitá určitá míra pasivity, nahodilosti, unášení. Ať už jde o kus dřeva v řece nebo účast v ději.

"to""plovoucí – vznášející se" vnímám jako:

- a) průnik mezi hladinou (subjektem) a okolím (horizontem)

Při jedné ze zimních, nočních procházek podél řeky se proti světlejšímu horizontu na břehu zjevil bizarní pták. Byla to volavka, ale na první pohled v měsíčním světle vypadala jako čáp. Byl to zvláštní pocit, čáp v zimě u Vltavy nemá co dělat. Realita se pokřivila, na chvíli zmizel řád. Uvědomil jsem si, že plovoucí objekt je průnikem hladiny a horizontu. Jako, když Rafael ve fresce „Disputace o svátosti“ kompozičně propojí nebe a zemi skrze monstranci s hostií².

² Disputace o svátosti, 1508 - 1509, Stanza della Segnatura, Vatikán

Mezi hladinou a okolím je prostor, který tušíme, ale nemůžeme jej uchopit ani označit, místo kde se potkává hladina s oblohou, je to nic. *".., až někde velmi daleko je vidět, jak se otáčí země, jak se voda u obzoru naklání dolů. Ale až tam je to nekonečné nic.."*³

Toto nic se stává zřetelné ve chvíli, kdy realita neodpovídá zkušenosti. Ten pocit divnosti, to je to nic, ta hranice mezi realitou a mnou, která se na krátký moment zjevila při setkání s volavkou.

b) příběh odvíjející se v čase a prostoru.

Každá věc má svůj příběh, tím je jedinečná a odlišitelná od okolí.

Naše prostředí potřebuje obsahovou interpretaci, potřebuje řeč, narativitu, dějiny zakódované v díle. Ševčík, J.: in Jiří Kovanda⁴

3.3 Východisko práce

Na základě těchto úvah se mi podařilo definovat ústřední motiv:

Cesta pomyslného objektu po řece se stává mou vlastní cestou, zaznamenávám jiné objekty, zrcadlí se v mém vlastním odrazu a na mém těle, stávám se součástí plynutí – řekou, ztrácí se hranice mezi objektem a mnou, jsem zároveň pozorovatel, objekt, krajina i médium (horizont).

Byl to pro mne nový zážitek, máte v ruce pero a najednou píšete, víte, že to je ono. V jediném okamžiku vědomě definujete sám sebe v díle a to i zpětně. Myslím, že to je umělecká práce.

Tento moment byl pro mne velice důležitý, ujasnil jsem si, že "plovoucí vznášející se" nemusí být vztahováno pouze k vodní hladině. Podstatné se pro mne stalo plynutí obecně.

³ EGRESSY Z: Portugálie. 1997. -divadelní hra, překlad Taťána Dimitrová.

⁴ ŠEVČÍK, J.: in Jiří Kovanda. Ústí nad Labem: 2010, s. 112. ISBN 978-80-7414-278-9.

"I voda, navzdory povrchnímu zdání, může plynout nelineárně – vytváří dynamické tvary, "disipativní struktury" - podoby rozptylování volné energie: peřeje, proudnice, vír. Takový je i plamen. Planutí, plynutí i plápolání jsou stejného původu. Jsou to TVARY ČASU, jejichž pohyb je zároveň jejich příčinou. V proudu lidského myšlení je takovým sebeposilujícím vírem objev. Myšlenková struktura, která se sama rozvíří - rozvíjí a lze ji sdělit. Je nositelem in-formace. Udílí tvar."⁵

Současně jsem najednou spatřil vlastní hlubší spjatost s tématem a konkrétní vodotečí, která byla předtím pouze v nevědomé rovině – před dvěma lety jsem brzy ráno v opilosti spadl na náplavce na Výtoni do Vltavy a málem se utopil. Od té doby jsem s řekou spjat.

Na vývoj práce mělo velký vliv mé stěhování ze Smíchova do Bubenče a krátce na to do Vysočan.

⁵ NEUBAUER, Z.; ŠKRDŁANT, T.: Skrytá pravda země, Živly jako archetypy ekologického myšlení. MF, Praha 2005, k. 2. ISBN: 80-204-1181-X

4 Místopis

Jak jsem naznačil v minulé kapitole, práce je svázaná s Vltavou v Praze.

Vltava je označována za českou národní řeku. Pamatuji se na první setkání s ní. Byl to krátký pohled z autobusu na školním výletě. Měl jsem rád „Staré pověsti české“ a na Vltavu se těšil. Většinou je člověk v podobných případech zklamán, ale já byl spokojen, pocit z řeky odpovídal mé představě.

Ze Smíchova jsem chodil na fakultu pěšky, přes most Legií. Nikdy se mi to neomrzelo, považoval jsem to za privilegium. Po pravé ruce Kampa, Karlův most, nalevo plavební komora, Žofín, Vyšehrad, a dlouhý výhled po řece.

Když se uzavřela má "Smíchovská" etapa, musel jsem se přestěhovat. "Zakotvil" jsem v Papírenské, v Bubenči na Praze 6. Z jedné strany řeka, z druhé dráha. Papírenská je kousek od Hydrologického ústavu, v místech, kde Vltava prakticky opouští Prahu. Řeku zde přirozeně pělí Císařský ostrov, na mém břehu je koryto upraveno pro vodní dopravu. Plavební kanál je široký pár desítek metrů a působí poměrně komorně. Z druhé strany ostrova je rameno posledním neupraveným úsekem Vltavy v Praze, "v původním stavu" s peřejemi.

4.1 Vltava

"... Svit útěchy vyjasnil Libuši zrak i líce. Políbila kolébku, pak ji potopila v bezedné hlubině a skloněna nad vodou, mluvila pohnutým hlasem: "Hluboko na dně spočívej kolébko mého syna, až čas tě opět povolá. Nebudeš navěky v temných hlubinách, nebudeť nad vlastní noc bez konce. Vzejde zas jasný den, vzejde zas blaho mému národu. Očištěn útrapou, silen láskou a prací vztyčí se v síle, splní své tužby a dojde zas slávy. Tehdáž zas ze tmy vod vysvítíš, na světlo vyplyneš a vlastní spása, před věky souzená, spočine na tobě, jsouc ještě dítětem." ... Ale nebyla noc bez konce. Zlatá kolébka pod vyšehradskou skálou se vynořila z temných vod, zasvítila ryzím kovem na bílém dni a v ní spočinula vlastní spása, jsouc ještě

*dítětem: synáček poslední ratolesti Přemyslova kmene... až vyrostla ve zlaté lože, jak vyrostlo její děcko v muže, jenž se stal otcem vlasti... Když pak zemřel, nesneslo zlaté lože žádného jiného a zmizelo. Zapadlo zase kolébkou tam, odkud se vynořilo, do temné tůně, hluboko pod vyšehradskou skálu a čeká tam čeká."*⁶

Vltava pramení na Šumavě z několika pramenných větví: Teplá Vltava, Malá Vltava, Travnatá Vltava a Studená Vltava - ta pramení v Bavorsku. U města Mělník se Vltava vlévá do Labe a spolu s ním ústí do Severního moře.

Délka toku je 433 km, plocha povodí 28 090 km².

Průměrný průtok v Praze Chuchli 148 m³.s⁻¹.⁷

Maximální průtok (2002, měřeno od r. 1825) 5160 m³.s⁻¹.⁸

Minimální průtok (1904, měřeno od r.1851, dnes je regulován vltavskou kaskádou) 11,5 m³.s⁻¹.⁹

Český název Vltava je odvozen od germánského Wiltah-ahwa/aha – divoká řeka. Letopisy Fuldské z r. 872 uvádí: "in fluvio Fuldaha". V Pasovských listech r. 1111 je zaznamenáno Wultha. Kosmas před r. 1125: "Wlitaui".¹⁰

Zajímavostí je, že voraři přiřazovali řekám barvy, například Lužnice byla žlutá, Otava Zelená a Vltava černá.¹¹

Má práce souvisí se 44. a 54. říčním kilometrem (měří se od ústí), tj. Podbabou a Výtoní v Praze.

6JIRÁSEK, A.: Staré pověsti české. SNDK, Praha 1961 s. 50-53.

7zdroj: wikipedia, Vltava. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vltava>

8zdroj: Povodí Vltavy. http://www.pvl.cz/portal/sap/cz/mereni_VLCH.htm

9zdroj: PODZIMEK, J.: Vltava v Praze in Historická Geografie 14 – 15 příspěvky k dějinám pražské aglomerace. ČSAVPraha 1976

10zdroj: CINERT, J.: Původ názvů Vltava a Malše. 2010. <http://www.bylojinak.cz/nove-poznatky/puvod-nazvu-vltava-a-malse>

¹¹ zdroj: LOUCKÁ, P.: Jazyk podskalských vorařů in Vesmír 75, s. 56. 2000/1.

4.2 Praha, náplavka na Výtoni

Výtoň upomíná na zaniklou rybářskou a plaveckou osadu Podskalí. Název je odvozen od vorařské daně "vytínáním", jež byla právě ve Výtoni vybírána. Osada je poprvé zmiňována ve 12. století. Na začátku 20. století při kanalizaci řeky Vltavy zanikla původní zástavba, ze které zbyl jen plavecký kostel Nejsvětější Trojice a celnice na Výtoni, ve které je dnes umístěno muzeum starého Podskalí.¹² Plán regulace řeky z poloviny 19. století byl realizován začátkem 20. století. Bylo postaveno vysoké nábřeží (dnes Rašínovo) a mimo jiné také železniční most na Smíchov.¹³

4.3 Plavební kanál Troja - Podbaba

Součást vodního díla – zdymadla Troja – Podbaba. Dílo je tvořeno trojským jezem, plavebním kanálem a plavebními komorami v Podbabě. Zdymadlo bylo postaveno na přelomu 19. a 20. století při realizaci "vltavské vodní cesty" pro nákladní plavbu. Kanál byl vyhlouben mezi pravým břehem Vltavy a Císařským ostrovem. Při výstavbě se významně změnil charakter říčního ramene při pravém břehu Vltavy a Císařský ostrov byl upraven do dnešní podoby. Kanál je dlouhý 2870 m, hluboký 2,5 m, široký ve dně 25 m a na hladině 30 m. Přemostěn je třemi mosty z Bubenče na Císařský ostrov.¹⁴

4.4 Železniční trať č. 091 Praha Masarykovo nádraží – Kralupy nad vltavou

Trať je součástí 1. železničního koridoru mezi Děčínem a Břeclaví. Původně Pražsko – Drážďanská větev Severní dráhy byla uvedena do provozu v polovině 19. století. V současné době je to dvojkolejná elektrifikovaná trať. Spolu s navazující tratí 090 do Děčína má délku 137 km. Vlaky v úseku Nelahozeves Praha projíždějí rychlostí 80 – 100 km/h. Trať je hlavní a jedinou elektrifikovanou spojnici mezi Českou republikou

¹² zdroj: Spolek Vltavan v Praze: Z historie dávné minulosti <http://www.vltavan-praha.cz/spolku.htm>;
Loucká, P.: Jazyk podskalských vorařů in Vesmír 75, s. 56. 2000/1.; Podskalí
[http://cs.wikipedia.org/wiki/Podskal%C3%AD_\(Praha\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Podskal%C3%AD_(Praha))

¹³ zdroj: Briksová, P.: Portfólio diplomové práce Areál činžovních domů pod Vyšehradem. FA ČVUT, 2010 – 2011.

¹⁴ zdroj: Podzimek, J.: Vltava v Praze in Historická Geografie 14 – 15 příspěvky k dějinám pražské aglomerace. ČSAVPraha 1976.; Jandáček, V.: Plavební kanál mezi Podbabou a Holešovicemi in Věstník klubu za starou Prahu, r. XL (XI) 3/2010, s. 67.

a Německem. Vytíženost trati je velká, z pohledu nákladní dopravy patří k osmi nejvytíženějším tratím v Evropě.¹⁵

¹⁵ zdroj: Kádner, S.: Vznik a vývoj železničního uzlu Praha in Historická Geografie 14 – 15 příspěvky k dějinám pražské aglomerace. ČSAVPraha 1976.; internet: portál Ministerstva dopravy, Tuzemské železniční koridory prospívají hlavně transitu.; <http://koridory.wz.cz/koridor1.php>; <http://dopravninet.blog.cz/1109/trat-090-091-praha-vranany-decin-hl-n>.

5 Koncepce

Významným vstupem do mé práce byl seminář multimediální prezentace. Úkolem bylo reagovat na vlastní vývoj práce. Použít 3 – 4 libovolná media tak, že z jednoho navazují na druhé, aniž bych věděl, jak a čím skončím. Přestal jsem se soustředit na konkrétní, jediné, absolutní vyjádření, cíl na konci cesty a zaměřil jsem se na cestu samu. Tím se do konceptu práce dostalo "plynutí" bez začátku a konce.

Z důvodů uvedených v kapitole 2 považuji tok a hlavně jeho hladinu za velmi intimní a křehkou věc. Chtěl jsem respektovat řeku, každý zásah byl z mého pohledu problematický. Pokud je objekt ukotven, nerespektuje přirozené proudění a může působit cizorodě. Pokud objekt pustím po řece, zanáším zase tok odpadem. Proto je má práce postavena na setkání s podněty, které ke mně "připluly", ať už jde o konkrétní věci či jevy v řece nebo životní situace. Postupoval jsem krok za krokem od jednoho případu k dalšímu, tak jak ke mně přicházely.

"Problém je to, co leží přede mnou. Je to předmět - objekt. Něco, co mně bylo před-loženo, nebo i před-hozeno. Někdy to můžeme od-mítnout (reject), či alespoň něco na-mítnout (object). Předměty jako objekty leží v cestě - překázejí. Chceme-li je odstranit, musíme je vyřešit. Když vyřeším problém - ROZPUSTIL JSEM HO! (I solved it). Řešení je tak vlastně odstranění, rozpuštění (solution).

*Když se problém vyřeší, rozpustí, můžeme zapomenout na útrapy s jeho řešením. Rozplynuly se! Jakoby nikdy ani nebyly. Ale cosi zůstává: Něco nehmatného, těžko vyjádřitelného, skrytého: roztok - solution – řešení, které by se mohlo příště hodit."*¹⁶

Principiálně setkání vnímám podobně jako u Duchampových readymade.

¹⁶ NEUBAUER, Z.; ŠKRDLANT, T.: Skrytá pravda země, Živly jako archetypy ekologického myšlení. MF, Praha 2005, k. 2. ISBN: 80-204-1181-X

"Dokladem pravosti readymadů je, že nemohou vznikat s vědomého programu. Nedají se vyhledávat. Jejich objev je, řekl Duchamp, "rendes – vous", oboustranným setkáním..". Chalupický, J.¹⁷

Práce je tvořena dvěma paralelními linkami, které jsou spolu provázány, jedna by nevznikla bez druhé. Jedna je reprezentována skupinou objektů, které nazývám "důmyslné mechanismy". Druhá linie je enviromentální, společným jmenovatelem je příběh.

"Umělecký koncept založený na přirozeném pohybu umělce – aktéra přírodou směřuje k jednoduchému zaznamenávání přírodních procesů a dějů, v němž se prolíná záměr s náhodou, tvorba s netvořením" K. Srp, in: Dějiny českého výtvarného umění VI/1. Academia, Praha 2007, s. 508. ISBN 978-80-200-1487-X."

Výtvarný výsledek pro mne nebyl až tak důležitý. Někdy vědomě udělám něco, co třeba z výtvarně - konceptuálního hlediska není ku prospěchu věci nebo co mi vadí. Pro mě je důležitější proces, to, co se stane, co mi to přinese, kam mě to posune a co o sobě zjistím.

*"...umění už dnes není pouze vytvářením dokonalých artefaktů, ale spíše uvažováním o našem vztahu k realitě."*¹⁸

Zpětně jsem objevil vizuální a částečně obsahovou souvislost s pracemi Jiřího Kovandy. Podobnost vidím i ve způsobu a přístupu k tvorbě. Pro Kovandu je důležité rozhodnutí a následný čin, výsledek je druhotný. Zpětně potom zjišťuje, co se stalo. Kovanda pracuje s tím co má momentálně k dispozici - materiál, dovednosti, znalosti.

Symbolem absolutního plynutí - odevzdání se je pro mne nizozemský umělec Bas Jan Ader. Ader se v roce 1975 rozhodl přeplout Atlantik v 12,5 stop dlouhé plachetnici. Plavba

¹⁷ CHALUPECKÝ, J.: Úděl umělce. Praha: Torst, 2000, s. 193.

¹⁸ MORGANOVÁ, P.: Artlist, anotace díla Zdeňka Baladrána. <http://artlist.cz/?id=246>

měla být střední část triptychu "In Search of the Miraculous" (hledání zázračného). Po šesti měsících byl nalezen vrak jeho lodi na pobřeží Irska.¹⁹

5.1 Důmyslné mechanizmy

Jako malý kluk jsem měl ambice vytvářet důmyslné mechanizmy. Jednalo se většinou o chumel provázků a drátů, které neměly žádnou funkci.

Objekty jsou solitérní, experimentální povahy. Naznačují další možná východiska. Experimentováním jsem si osahával výtvarný prostor, ve kterém bych se mohl pohybovat a to myslím splnilo svůj účel. Zjistil jsem, že pro mne je důležitá snaha o jednoduchost v provedení a ve sdělení. Usilování o tvarovou čistotu a vizuálnost pro mě není až tak významné.

Pro toto zpětné zhodnocení byl pro mne důležitý článek s rozhovorem s Tomášem Hlavinou. Tomáš Hlavina vytváří (ne)funkční objekty. Hledá všední tvary, které spolu normálně nesouvisí, a dává je do nových souvislostí. Dílo se posouvá k abstrakci, vyznačuje se úsporností, jemností a tvarovou čistotou.²⁰

Objevná pro mne byla prezentace Karla Vratislava Nováka uspořádaná naší katedrou minulý rok. Jeho kinetické objekty jsou nějakým způsobem (ne)funkční, pracují s fyzikálními vlastnostmi a zákony, s gravitací, s hustotou, s elektromagnetickým polem. Líbí se mi kontrast mezi přísným, vědeckým přístupem a subtilním, hravým, nehmotným sdělením. Že skrze vědeckou exaktnost lze sdělit věci "vědou" neuchopitelné. Například v osmdesátých letech pracoval Novák s relativností v cyklu dotýkání. Balónek napuštěný heliem zatížil pírskem, aby nemohl vzlétnout. Pírko, symbol lehkosti a vzdušnosti, zde plní funkci závaží. Tento přístup k tvorbě se projevil i ve formě prezentace, něco mezi performance a přednáškou, akce versus "suchost". Přednáška v souvislosti s mou seminární prací "nosič myšlenek" (viz. kapitola 2) byla impulzem k tvorbě dalších objektů.

¹⁹ Zdroj: <http://www.basjanader.com/>

²⁰ Zdroj: Art & Antibes červenec / srpen 2006, s. 52.

Mé objekty jsou (ne)funkční, ale myslím, že na rozdíl od objektů Karla Vratislava Nováka se nedá mluvit o konstruktivismu, obsahově jsou mé práce více narativní.

"konstrukce, bylo řečeno, je založena na "vědeckém" způsobu organizace, v němž nejsou obsaženy "žádné nadbytečné materiály nebo prvky"..."²¹

Zatím vznikly čtyři objekty: "triptych", "měřič maximálního vzestupu hladiny", "ptačí budka" a "bez názvu".

5.1.1 Tryptych

Při cestách kolem řeky mě vtahovaly hry odrazů, světél a stínů na hladině. Uvažoval jsem o nich v souvislosti s hmotou. Vyplňují celý prostor mezi objektem a hladinou, jsou tam, při tom tam vlastně nejsou, vznášejí se nad hladinou, dotýkají se jí, nedotýkají.

Hranice jako taková je neuchopitelná, nedosažitelná, neoznačitelná, ale je možné ji zjevit.

"...něco je pouze tam, kde je rozdíl, teprve rozdílem je něco odlišeno od něčeho(jiného). A současně je také něco uvedeno do vztahu k něčemu (jinému), přičemž ale rozdíl sám, hranice sama není ničím".²²

Zrcadlení nebo stíny jsou na povrchu, ale zároveň tam fyzicky nic není či spíše něco chybí nebo je něco navíc (světlo).

Sledoval jsem tyto jevy na vodní hladině a snažil se je nějakým způsobem uchopit. Zkoušel jsem tuší, s kterou jsem předtím experimentoval, zpracovávat stíny. Tuš je poměrně definitivní medium, s prací jsem nebyl spokojen, zápasil jsem s popisností kreseb. Obracel jsem plátna lícem ke zdi, abych se na ně nemusel dívat. Napadlo mě, jaké by asi bylo vystavit obrazy slavných renesančních mistrů rubem k divákovi.

²¹ FOSTER, H., KRAUSSOVÁ, R., BOIS, Y.-A., BUCHLOH, B.: Umění po roce 1900. Praha: Slovart 2007, s. 176. ISBN 978-80-7209-952-8.

²² PETŘÍČEK, M.: Myšlení obrazem. Praha: Herrman a synové, 2009, s. 122. ISBN 978-80-87054-18-5.

Na základě těchto úvah, experimentů a frustrace vznikl během akce – přednášky objekt „Triptych“, který byl zároveň seminární prací pro předmět „multimediální prezentace“.

O hranici jsem v té době neuvažoval, s principem jsem pracoval nevědomě v souvislosti s transparentností stínu. V přednášce jsem řešil problém jak dematerializovat obraz a zároveň si "zamalovat".

Přímou inspirací byla přednáška Karla Vratislava Nováka popsaná výše.

Podobně o hranici v této souvislosti v současné době uvažuje student AVU, ateliéru kresby Patrik Pelikán. Pracuje s projekcí světlých a tmavých ploch.²³

Jaromír Novotný v některých kompozicích znovu objevuje pomocí tenkého barevného filmu podkladovou barvu. Ze sterility strojově našepsovaného plátna se zjevuje bílá. Plátna přikládá k sobě, o hraničním prostoru, který vzniká v místě styku pláten, hovoří jako o prvku tělesnosti, celky považuje za objekty. Jaromír Novotný kreslí také vývojkou na fotopapír, světlo se skrze vývojku zmaterializuje. Duchovně je jeho tvorba blízká dílům fotografa Jiřího Thýna.²⁴

Thýn promítá světlo skrze barevné filtry na plátno. Instalace na výstavě finalistů ceny Jindřicha Chalupického pro rok 2011 připomínala opuštěnou pracovnu nebo laboratoř.²⁵

Problematikou projekce světla pohybu a prolínání se zabýval ve svém díle konstruktivista Moholy – Nagy. Jeho "Modulátor světla a prostoru", kinetický objekt (1930), modeluje na stěnách další prostor přechody světla a stínů.²⁶

S vodní plochou a odrazy jako východiskem vizuálně pracuje sochař Jakub Lipavský. V tvarově úsporných plastikách používá reflexní materiál, kinetické pružinové objekty znázorňují pohyby hladiny.²⁷

²³ Zdroj: Rozhovor autora s Patrikem

²⁴ Zdroj: J.N. komentovaná prohlídka výstavy: Viditelné formáty, 16. 5. – 19. 8. 2012, Staroměstská radnice.

²⁵ Zdroj: výstava: Cena Jindřicha Chalupického 2011, 4. 11. 2011 - 15. 1. 2012, Dox.; Artyčok TV
<http://artycok.tv/lang/cs-cz/7409/predobrazy-prostor-abstrakce>

²⁶ Zdroj: Kol. autorů: Umění 20. Století – Malířství, skulptury a objekty, nová média, fotografie. Praha: Slovart, 2004, s. 44. ISBN 80-7209-521-8.

Kousek od Štvanice na levém břehu Vltavy v Praze, byla donedávna instalace (mně neznámého autora) magnetofonových pásek. Pásky se chvěly ve větru a odrážely okolí podobně, jako se čeří voda v řece.

V areálu hvězdárny v Ondřejově je instalace sochaře Ambrůze z roku 1998 "Pod hladinou". Dvě kamenné desky pod vodou zrcadlí hladinu kašny zespodu. Ambrůz také vytvářel geometrické, strukturální, plovoucí objekty - "Na vodě" (1988) a s optickou reflexí pracuje i ve skleněných instalacích.²⁸

Stíny jsem si promítal na plátno a obkresloval je. Milan Maur obkresloval během dne pohybující se stíny v pracích zkoumajících časoprostor. Například "Skála – Ostrá hůrka u Starého Plzeň" (1963). Maur zkoumal krajinu, její proměny a řád.²⁹ Já hledal způsob vyjádření stínu.

Obrazová dokumentace viz příloha č. 1.

5.1.2 Ptačí budka

Při cestách kolem Vltavy vznikla krátká fotografická animace ptáka v hnízdě. Video jsem chtěl uložit do ptačí budky. Při výrobě budky jsem zjistil, že ptačí budka s absentujícím vstupním otvorem na mě působí silněji. Zatím jsem se nerozhodl, jak s budkou dál naložím, proto se o ní nebudu dále rozepisovat. Budka byla důležitá pro uvažování nad následujícím objektem.

Obrazová dokumentace viz příloha č. 2.

5.1.3 Bez názvu

Zatím nerealizovaná instalace, která navazuje na "nosič myšlenek".

²⁷ Zdroj: Artyčok TV <http://artycok.tv/lang/cs-cz/2517/na-hladineon-the-water>; <http://www.jakub-lipavsky.com/>.

²⁸ Zdroj: MORGANOVÁ, P.: Akční umění. Praha: VOTOBIA, 1999, s. 91 - 92. ISBN 80-7198-351-9.; Raimanová, I. in :Artlist. <http://artlist.cz/?id=614>; <http://ans.ffa.vutbr.cz/janambruz.html>

²⁹ Zdroj: Valoch, J. in: Dějiny českého výtvarného umění VI/1. Academia, Praha 2007, s. 571. ISBN 978-80-200-1487-X.; Marcel Fišer in: Artlist, <http://artlist.cz/?id=1212>

V plechové vaně je velký kus ledu s přimraženým provázkem pouťového balónku, na stropě nad balónkem je polystyrénová deska s hustě napíchanými dráty. Až se balónek "osvobodí" z ledu, bude probodnut, doba jeho existence je závislá na rychlosti přeměny vody z pevného skupenství na kapalné. Odtávající voda poukazuje na děj, který již proběhl, deska s hroty předvídá budoucnost, neustálá změna stavu probíhá v přítomnosti.

Minulost, přítomnost, budoucnost a silný existenciální tonus jsou přítomny v rituální akci Pavla Büchlera "Hranice" (Obřad pro ty, kteří odešli)" (1976). Büchler vysekal v zamrzlé Bečvě rýhu ve tvaru kruhu, nalil do ní benzín, stoupl si doprostřed, zapálil benzín a čekal.³⁰ Obdobné napětí je v performance dvojice Ulay – Abramovičová z roku 1980, z festivalu ROSC v Dublinu. Dvojice stojí proti sobě a společně natahuje vahou svých těl luk s šípem, šíp míří na hrud' Abramovičové.³¹

Jean Tinguely vytvořil roku 1960 sebedestruktivní instalaci "Pocta NY". Instalace – stroj se po zapnutí rozpadla na hromadu součástek. Autorovi nešlo o "existenciální" výpověď, Jaroslav Bláha hovoří o absurdní poezii³².

Obrazová dokumentace viz příloha č. 3.

5.1.4 Měřič maximálního vzestupu hladiny

Přikaramelizoval jsem na kus prkna kostky cukru, hladina stoupá, cukr se rozpouští.

Výběr materiálu nebyl nijak promyšlený. Měl jsem potřebu pracovat s kolísáním hladiny řeky. Prkno leželo na břehu, cukr se ve vodě rozpouští a zároveň mě něčím, co jsem nedovedl popsat, fascinoval. Celou věc jsem nebral nijak vážně. Byla to taková etuda, hra, potřeba udělat něco hmotného. Překvapila mě reakce spolužáků a školitele MgA. Sedláka na konzultaci: "proč cukr"? Pokusil jsem si odpovědět.

³⁰ Zdroj: MORGANOVÁ, P.: Akční umění. Praha: VOTOBIA, 1999, str. 27. ISBN 80-7198-351-9.

³¹ Zdroj: ZHOŘ, I.: Proměny soudobého výtvarného umění. 1. vyd. Praha: SPN 1992, s. 79. ISBN 80-04-25555-8.

³² BLÁHA, J.; SLAVÍK, J.: Původce výtvarným umění V. 1. vyd. Praha: SPL; Práce, 1997, str. 39. ISBN 80-208-0432-3.

Cukr vzniká v rostlinách při fotosyntéze. Zjednodušeně se energie slunečního záření mění na energii chemických vazeb.³³ Okamžik proměny je neuchopitelný. *Jsou věci, které můžeme jen postřehnout (ahnen), nemůžeme je vlastnit, mít – to nelze. Postřehování má podobu blesku, jenž prosvítí světlinu (Lichtung)*³⁴. Cukr je svědek, doklad syntézy. Je konzervant, konzervuje, uchovává, zabraňuje rozkladu, zániku. Měřič zaznamená a uchová okamžik kulminace hladiny. Cukr je křehký materiál a voda ho snadno rozpustí. Metaforuje krátkost a závislost existence na náhodě (čase a místě) vyjádřené řekou. Rozpuštěním (obětováním) cukru, vzniká svědectví. Cukr svědčí svou (ne)přítomností.

Nejvhodnější místo pro experiment v mém okolí byla patka železničního mostu u Trojského jezu. Patka v toku vytváří v toku tišinu, kde voda proudí jen velmi slabě. Přes noc hladina kolísala a měřič pohyb zaznamenal. Začalo silně pršet a během dne se prakticky všechen cukr rozpustil, o dva dny později už nebylo na patce ani prkno.

Postupné, ale poměrně razantní mizení (odplývání) mi ukázalo, že k nejsilnějšímu vtažení do děje dochází v okamžiku, kdy prostor ohraničuje místo, kde chybí to, co jej má vyplňovat. Známému ukradli kolo, vyprávěl, že v prvním momentu fyzicky viděl tu černou díru v prostoru, kde kolo chybělo.

Příběh měřiče je neukončený, pokračuje dál, proměňuje se, nestal se mrtvým artefaktem. V improvizacním představení Vizita říká Jaroslav Dušek o zavařování: *"Vím, je to tak lákavé, zajímavé, zastavit něco, co je živé a hledět na to, jak je to zapařené ve sklenici."*

Obsahovou i vizuální souvislost vidím s "Tři ustálené prototypy měř" Marcela Duchampa. Duchamp pracuje s náhodou, kterou fixuje a vytváří podivné (ne)funkční etalony.

*"... práce, kterou mám nejraději – Ustálené prototypy – moje náhoda v konzervě."*³⁵

³³ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Fotosyntéza>

³⁴ K problematice jinakosti. Sport, olympismus, nacionalismus a sjednocení Evropy. [Uspoř.]: Hogenová, Alena. Praha, Český olympijský výbor 2001. 384 s., s. 80. Olympijská knihovnička. ISBN 80-238-7923-5.

³⁵ CHALUPECKÝ, J.: Úděl umělce, s. 201. Praha: Torst, 2000.

Duchamp konzervuje náhodu, "měřič" fixuje okamžik zlomu, hladina je na vrcholu vzestupu a klesá. (Ne)zůstává jen němý svědek události.

Jiří Kovanda vytvořil roku 1981 u vyšehradských hradeb malinkou, křehkou skulpturku Věž z cukru. Vnímám ji jako komentář pomíjivosti a okamžik zastavení.³⁶

Tvůrčí dvojice Franta, Böhm v projektu "Skoro nic není úplně" (2010), kde využívala různé formy kinetické energie pro kresebný záznam, přenesla pohyb vodní hladiny skrze plavidlo a tyč s médiem na plátno.³⁷

Změny výšky hladiny v řece zaznamenával Milan Maur. V průběhu jednoho roku (1984 – 1985), každý den, na stejném místě, na tvrzený papír označil čarou výšku hladiny. Nejde primárně o pomíjivost. Práce je intimní, dokumentuje prohlubování vztahu mezi Maurem a řekou³⁸.

Obrazová dokumentace viz příloha č. 4.

5.2 Enviromentální linie

Obě akce jsou vázány na místo, kde proběhli, nemohli se odehrát jinde.

5.2.1 "doka 3 - S eco"

Při jedné z procházek po břehu plavebního kanálu v Bubenči mě zaujaly žluté kusy prken na hladině, při postupu proti proudu jsem nacházel další a začal trosky "stopovat". U Trojského jezu je postup po břehu znemožněn stavebním zátarasem u železničního mostu. Pod mostní patkou se na hladině pohupovala velká žlutá deska "ze stejného zdroje" s nápisem "doka 3 – S eco". Desku jsem z vody vytáhl, odnesl na Výtoň a tam ji z železničního mostu hodil zpátky do řeky.

³⁶ KOVANDA, J.; Jiří Kovanda. Ústí nad Labem: 2010. ISBN 978-80-7414-278-9.

³⁷ Zdroj: výstava: Cena Jindřicha Chalupeckého 2010, 4. 11. 2010 - 7. 1. 2011, Dox.; Artyčok TV <http://artycok.tv/lang/cs-cz/4436/bohm-franta-nearly-nothing-complete>

³⁸ Zdroj: MORGANOVÁ, P.: Akční umění. Praha: VOTOBIA, 1999, str. 27. ISBN 80-7198-351-9.

Příběhy desky a můj se protnuly, chvíli se odvíjely paralelně, pak se rozdělili. Akce je zároveň spojnicí – průnikem mezi Podbabou a Výtoní. Deska, při své další cestě po vodě, možná opět minula místo našeho setkání.

V okamžiku vytažení desky jsem nevěděl, co s ní budu dělat. Potřeboval jsem reagovat, zasáhnout do běhu věcí a musel se rozhodnout, protože na řece věci plynou rychle a nedají se vrátit zpět. Něco udělám a pak zjistím, co se vlastně stalo. Důležitý je čin.

Intimně je pro mě tato práce symbolem vyrovnání se s pádem do Vltavy.

Vracel jsem se domů z nonstopu Soho na "Ípáku". Motal se po náplavce a šlápl do prázdna. I v silné opilosti došlo po dotyku s ledovou hladinou k okamžitému vystřízlivění. Tělo i hlava se "přepnuly do jiného režimu", všechno se odehrávalo trochu "mimo mě". Rychle jsem si uvědomil, že nemám šanci vylézt po strmé zdi nahoru a začal plavat po proudu. Bylo nutné se potopit a podplavat nějaké lano. Loknul jsem si a začal se topit. "Něco" mě, ale ještě vyburcovalo nebo vytáhlo a já se zachytil schůdků. Vnímám to jako setkání s nějakou láskyplnou bytostí nebo spíš principem, který jsem si v tu chvíli personifikoval. Jako by se ten prostor, hranice mezi životem a smrtí, ta nicota nějakým způsobem zhustila a vydělila. Prožíval jsem "děsnou" radost, běžel domů na Smíchov, abych nezmrzl a řval: "žiju, já žiju". Druhý den jsem si to místo šel prohlédnout, ale už jsem nic zvláštního nepociťoval.

Nesení desky je spojeno s námahou, já jsem si ji na sebe sice naložil, ale to setkání bylo oboustranné, já si to (ne)vybral, a teď je ona mou součástí. Někam jdu, nevím, kam přesně a co se stane na konci. Když desku odhodím, ulehčí se mi, zbavil jsem se břemene, ale zůstává něco, co se dá nazvat vyrovnáním. Vzniká prostor pro další setkání.

Jiří Kovanda v roce 1977 přenášel v dlaních vodu ve Vltavě. Nabral a po pár metrech zase vylil zpět do řeky. Minimální gesto, zdá se, že se nic nestalo, ale přitom se něco stalo. Pro Kovandu je důležité dělat věci, které nemají cenu.³⁹

Karel Kunc kopal jámu (2010), ze které nevylézal, po třech dnech si nechal podat žebřík, vylezl a jámu zakopal. Kunc pronikl do jámy, jáma pronikla do Kunce. Jámu opustil, zasypal – rozešli se. Jeho úsilí a námaha byly nesrovnatelně větší než mé, opuchly mu nohy a nemohl chodit, akce měla charakter některých akcí Štembery, Mlčocha.⁴⁰

Zorka Ságlová uspořádala happening "Házení míčů do Průhonického rybníka Bořín" (1969). Účastníci se sešli ráno v ateliéru, aby na hladině společně vytvořili proměnlivou plastiku. Vzali pytle s míči a odjeli společně do Průhonic. Cestou k rybníku hráli fotbal. Míče naházeli do vody nejdřív na zkoušku. Vylovili je a znovu naházeli zpět, sledovali pohyb míčů na hladině a nakonec odešli do hospody.⁴¹ Mé nesení desky bylo intimnější, mělo jinou motivaci, ale stejně jako mezi mnou a deskou vytvořil se i u účastníků vztah k míčům.

Sláva Sobotovičová v roce 2006 jezdila hodinu po Praze s chlebovým těstem na střeše auta. Těsto na střeše auta proniká do města. *"... bochník je vidět v popředí, jak se zvětšuje, jak je krásný a šťastný a za ním ubíhá to město"*. Těsto je pro Sobotovičovou něco živého, něco, k čemu má vztah.⁴² Vyrobit těsto a ukázat mu město, městu ukázat bochník.

Akce s prknem je zdokumentována videozáznamem. Většinu záznamu udělal bratr, je to jeho interpretace události. Záměrně jsem ho nechtěl moc ovlivňovat. Celkovou podobu videa jsem sestříhal sám.

³⁹ Zdroj: Rozhovor s Romanem Štětinou pro Český rozhlas 3 Vltava, 21.6.2011

http://www.rozhlas.cz/mozaika/radiogalerie/_zprava/jiri-kovanda--910827

⁴⁰ Zdroj: Valeš, M in: Viceland. <http://www.viceland.com/blogs/cs/tag/karel-kunc/>; Artyčok TV <http://artycok.tv/lang/cs-cz/4617/videokemp-karel-kunc-kopani>

⁴¹ Zdroj: Jirous, I.: Pravdivý příběh Plastic People. Praha : Torst, 2008. ISBN 978-80-7215-355-8.; MORGANOVÁ, P.: Akční umění. Praha: VOTOBIA, 1999, str. 27. ISBN 80-7198-351-9.; Zorka Ságlová 1965-1995 / Milena Lamarová. - Praha : Galerie výtvarného umění Litoměřice, 1995. ISBN 80-85090-22-8.

⁴² Zdroj: Rozhovor s Romanem Štětinou pro Český rozhlas 3 Vltava 17.5.2011.

http://www.rozhlas.cz/mozaika/radiogalerie/_zprava/slava-sobotovicova--894156

Obrazová dokumentace viz příloha č. 5.

5.2.2 "Vlak"

Statické a pohybující se je relativní. "*Těleso je vůči jinému tělesu v pohybu, když vzhledem k němu mění svou polohu.*"⁴³ Pokud se míjejí dva vlaky s opačnou trajektorií a jeden stojí, může u cestujícího dojít k smyslové záměně pohybujícího se a stojícího.

Ve vzdálenosti asi 25 metrů od okna mého pokoje vedla železniční dráha - směr Ústí nad Labem. Projíždějící vlakové soupravy vnikaly velmi razantním způsobem do mého prostoru, aby jej vzápětí opustily. Okna vagónů ubíhají před očima jako políčka filmu. Krátká vzdálenost spolu s rychlostí vlaku neumožňují vnímat, co přesně se ve vagónech odehrává. Podobně vnímá cestující ve vlaku míhání oken domů u trati. Pasažéři pronikají do mého života, já pronikám do jejich. Stírá se rozdíl mezi objektem a pozorovatelem (subjektem).

Spolužačka Aneta Sailerová jezdí poměrně pravidelně z Prahy do Ústí nad Labem a zpět. Pokud to bylo možné, potkávali jsme se. Ona ve vlaku, já v okně. Vlaková souprava minula mou pozici během několika vteřin, nikdy jsme se v oknech nezahlédli. Nebyli jsme si ani jisti, jestli je to správný vlak a správný dům. Přesto to bylo intenzivní setkání, těch několik vteřin jsme se soustředili jen na sebe. Vlaky "bez" Anety byli anonymní, komunikace s nimi měla jinou kvalitu.

Každému setkání předcházela domluva, příprava, speciálně jsem se pro tu příležitost převlékal. "*Akce je svátkem, který dává smysl všednosti, která ji rámuje*"⁴⁴

Pro videozáznam akce jsou důležité spontánní vstupy náhodných účastníků. U mě je to nečekaná návštěva kamaráda, u Anety spolucestující.

⁴³ Institut fyziky VŠB TU Ostrava, if.vsb.cz/Kontakt/Hlavacova/kinematika_prim_pohyby.doc

⁴⁴ REZEK, P.: Tělo, věc a skutečnost v současném umění. Praha: 2010, s. 124. ISBN 978-80-903898-5-4.

V předchozích pracích jsem "schovaný" za nějakým objektem. I když nesu desku po Praze, je to pořád anonymní. Teď jsem si musel stoupnout do okna, přihlásit se sám k sobě, překonat pocit trapnosti. Bylo to stejné jako překonání studu v neznámé společnosti.

Jiří Kovanda v roce 1977 krátce rozpažil v proudu lidí na Václavském náměstí, Pavlína Morganová o akci říká: *"Byla to hlavně snaha prolomit vlastní bázlivost a stud, jež autora uzavírali do osamělosti, i když kolem něho byla spousta lidí. Tímto gestem se Kovanda chtěl několika lidem otevřít, navázat s nimi kontakt."*⁴⁵

Sociální vztahy a mezilidskou komunikaci řeší ve svých projektech Kateřina Šedá. Šedá, ale nic nenaznačuje, její akce boří bariéry. *"...mým cílem je ukázat nějaký problém a navrhnout jeho řešení ... dělám věci na podobném území a chci to území změnit"*⁴⁶. Happeningy jsou detailně promyšlené, předchází jim dlouhá příprava, přesvědčování účastníků. To podstatné se odehrává v celém průběhu a i dál po ukončení akce.

Obrazová dokumentace viz příloha č. 6.

⁴⁵ Morganová, P.: Akční umění. Praha: VOTOBIA, 1999, s. 124. ISBN 80-7198-351-9.

⁴⁶ Rozhovor s Kateřinou Šedou, Jaroslav Pašmik, Jan Šípek 2008, <http://respekt.ihned.cz/video/c1-36361560-rozhovor-s-katerinou-sedou>

6 Možnosti a potenciál pro pedagogickou praxi

Zpětně mě překvapuje vývoj práce. Důležité bylo nechat se vést procesem tvorby, kdy jedna věc navazuje na druhou a já nevím, co se stane příště. I když jsem se v jednu chvíli dostal do stavu určitého zahlcení a povrchnosti, našel jsem si svoji osobní platformu, kde se cítím přirozeně a kterou bych chtěl dál rozvíjet. Tuto zkušenost chci uplatnit ve výuce.

"Výtvarná experimentace a z ní plynoucí komponování je proces, zkoumající výtvarné a jiné otázky cestou pokusů a omylů".⁴⁷

6.1 Základní otázky

S ohledem na cíle vzdělávání, tak jak jsou formulovány v RVP⁴⁸ si musím položit otázku, jak se těmto cílům (ideálům) výtvarnou výchovou přiblížit. Co může výtvarná výchova rozvíjet?

Mimo jiné to je jedinečný pohled na svět každého člověka, hra, zkušenost, že postupnou prací se dá někam dojít, překonat něco, co se zdá nepřekonatelné, že má smysl dělat divné věci, že v obyčejnosti může být neobyčejná síla.

Výtvarná činnost se dá také popsat jako způsob komunikace, kterou nelze uskutečnit jinými prostředky⁴⁹. Tato komunikace má několik rovin, které jsem si pro své potřeby definoval takto:

- a) mezilidská komunikace
- b) komunikace se sebou samým
- c) komunikace s univerzem ve smyslu jeho řádu a principů

Všechny tři roviny jsou důležité pro rozvoj osobnosti a dají se uplatňovat od nejútlejšího věku až po konečné stádium ontogeneze. Jde o to najít vhodný způsob dle věku studentů.

⁴⁷ ROESELLOVÁ, V.: Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, 2004, s. 66. ISBN 80-902267-5-2.

⁴⁸ Metodický portál RVP <http://rvp.cz/>

⁴⁹ Zdroj: KULKA, J.: Psychologie umění. 2. doplněné vydání. Praha: Grada, 2008, s. 28. ISBN 978-80-247-2329-7.

Myslím, že v tomto ohledu má velmi propracovaný systém komunikace a předávání poznatků žákům s ohledem na jejich věk a způsob percepce waldorfská pedagogika. Velmi přirozeně pracuje se všemi výše uvedenými rovinami komunikace. Například pokud se hovoří na prvním stupni o kruhu jako geometrickém útvaru, nezatěžuje se intelekt žáků, ale pracuje se s prožitkem – tanec, zpěv, rytmika, malba, kresba, prostorová tvorba. Řád světa se ukazuje formou příběhů. Jde vlastně o akční umění v praxi - přirozené provázání "výtvarky" s ostatními disciplínami a začlenění různých forem současného umění do vyučování. S vyšším věkem se postupně zatěžuje intelekt. Tento způsob výuky klade velké nároky na učitele, vyžaduje náročné přípravy a rozsáhlé znalosti.

Existuje řada různých pedagogických systémů. Zmiňuji waldorfskou pedagogiku, protože s ní mám osobní zkušenost.

6.2 Koncepce výuky

V následujícím textu přiblížím svou představu výuky. Nikdy jsem výtvarnou výchovu neučil. Jsem si vědom toho, že představa nemusí z nejrůznějších důvodů odpovídat reálným podmínkám výukové praxe.

Ideálně si koncepci vyučování představuji tak, že bych určil téma pro školní rok, například plovoucí a vznášející se objekty. V průběhu školního roku bych začal nejprve s počátečním seznámením se základními pojmy (plovoucí, vznášet, plynout..) v návaznosti na další předměty – fyzika, matematika, zeměpis, dějepis, český jazyk, chemie... Pro první stupeň by to mohlo být formou mytologických příběhů, pohádek atd. Dalším krokem by bylo obecné vyjádření základních pojmů formou malby, kresby, animace, objektů, dramatickou formou. Vybrali bychom konkrétní vhodnou vodoteč, tu bychom mapovali a pokusili se s ní pracovat, hledat na místě různé materiály a pracovat s nimi. Mohl by se například uskutečnit sociální happening s rodiči spojený například s čištěním břehů. Cílem by bylo seznámit žáky prožitkovým způsobem s různými možnostmi vyjádření výtvarného umění od starověku po současnost s historickými a společenskými kontexty a vytvořit prostor pro vytváření vlastních estetických měřítek dětí. Po výtvarné stránce bych chtěl dovést žáky k vlastnímu jedinečnému uchopení tématu a jeho vyjádření v závislosti na jejich

možnostech a věku. Součástí výuky by byli návštěvy výstav, besedy s umělci a různé edukační výtvarné reflexe. Výstupem by byli objekty na řece, malby, kresby, instalace, videa, performance prezentované formou malé slavnosti s rodiči a přáteli školy. Děti by byly "edukátory" výstavy, "zasvětily" by rodiče do současných forem umění...

Jde samozřejmě o ideální případ, museli by se zapojit další kolegové, rodiče. V praxi by bylo zřejmě vše mnohem skromnější.

6.3 Návrh výukové řady "happening"

*"Happening je asambláž událostí, předváděná, či vnímatelná ve více časech a místech. Jeho materiální prostředí mohou být vytvářena buď uměle, anebo zcela všední. Happening se na rozdíl od jevištní hry může přihodit v obchodním domě, za jízdy na silnici, pod kupou hadrů, v přítelově kuchyni, a to buď najednou anebo postupně. Odehrává - li se postupně, může trvat déle než rok. Happening je prováděn na základě plánu, ale bez zkoušek, posluchačů a repríz. Je uměním, ale zdá se, že je blíže životu."*⁵⁰

Hodně slyším o tom, že děti v hodinách výtvarné výchovy mají problém něco vymyslet, jsou pasivní. Řada je navržena, tak aby úkoly byly co nejjednodušší, aby žáci mohli pracovat s tím, co mají k dispozici, s tím, co umí a znají. Jde mi především o práci ve skupině, musí se domluvit, být tolerantní. Řada je navržena pro děti ve věku od 14 let

6.3.1 Výtvarný problém 1:

Vytvořit objekt - postroj umožňující vzájemné propojení se třemi spolužáky, dramatizace asociace.

Cíl 1:

Seznámení s akčním uměním, rozvoj fantazie, rozvoj imaginativního myšlení, rozvoj sociálních dovedností, rozvoj prostorového citění, rozvoj improvizčních dovedností, rozvoj empatie, humor, hra, legalizace divnosti.

Motivace 1:

⁵⁰ Burda, V.:Happening ve smičce. In: Akční umění. Praha: VOTOBIA, 1999, s. 12.

Jedno tělo, jedna duše.

Úkol 1:

Povídání o akčním umění. O propojenostech obecně – mezi lidmi, v přírodě, vazby atomů, planet a slunce, pozitivní, negativní, tahání za nitky...

Každý udělá postroj, se kterým se může propojit s dalšími třemi lidmi.

Každý řekne, co ho první napadne, vytvoří se sled asociací.

Všichni se propojí dohromady a každý se pohybem snaží ztvárnit svoji asociaci.

Závěrečná reflexe

Materiál 1:

Dřevo, textil, provazy, guma, gumové duše, odpad, papír, tužka.

6.3.2 Výtvarný problém 2:

Vytvořit program umožňující poznávání okolního prostředí a vlastní pozice v něm, prožitkovou formou.

Cíl 2:

Demonstrace vlastního chápání a pociťování světa, individuální prožitek, rozvoj improvizčních dovedností, rozvoj empatického vnímání.

Motivace 2:

Ved' a nech se vést

Úkol 2:

Povídání o "Sonetu" Jiřího Koláře

vezmi román

který neznáš

odřízni hřbet

odstraň paginaci

a co nejvíc přeházej stránky

v tomto nepořádku knihu přečti

a napiš na čtrnáct řádek její obsah⁵¹

Žáci podle návodu "Sonetu" zpracují posledních pět SMS zpráv. Pokud někdo nemá telefon, půjčí mu vyučující.

Varianta: Každý si připraví krátký scénář happeningu (cca 5-10 jednoduchých úkolů). Inspirací bude posledních pět SMS zpráv.

Společně se předem vymezí mantinely úkolů – tělesnost, slovník atd. Losem se vytvoří skupinky po dvou. Jeden plní scénář, autor scénáře provádí dokumentaci – video, foto, zvuk.

Závěrečná reflexe.

Materiál 2:

Papír, tužka, nejružnější věci, které jsou k dispozici, fotoaparát, mobil, kamera...

6.3.3 Výtvarný problém 3:

Vytvoření landartové instalace.

Cíl 3:

Rozvoj prostorového vnímání, sociálních dovedností, rozvoj zručnosti, rozvoj improvizčních schopností, prožitek spojený s přírodou.

Motivace 3:

⁵¹ Morganová, P.: Akční umění. Praha: VOTOBIA, 1999, s. 163. ISBN 80-7198-351-9.

Svátek práce.

Úkol 3:

Povídání o landartu, ukázky prací

Na předem vytipované neudržované travnaté ploše se vymezí dvě přibližně velké plochy podle počtu žáků. Jednu plochu žáci společně pokosí. Z posečené trávy vytvoří plastický objekt. Například geometrický tvar, zvíře, tag. Stejný tvar vytvoří v neposečené ploše vyšlapáním.

Závěrečná reflexe

6.3.4 Výtvarný problém 4:

Zpracování dokumentace a presentace úkolu 2 a 3.

Cíl 4:

Rozvíjení dovednosti výtvarného zpracování a presentace výsledků.

Motivace 4:

Výstava.

Úkol 4

Seznámení žáků s programy pro úpravu fotek a videa, základy kompozice.

Zpracování materiálu.

Společná prezentace a reflexe.

Počítačová učebna, programy, dataprojektor.

6.3.5 Výtvarný problém 5

Vytvořit happening pro SRPŠ

Cíl 5:

Zapojení rodičů do výuky, vnímání krajiny, vytváření vztahu ke krajině, posilování komunity kolem školy, rozvoj sociálních dovedností, práce s různými materiály a odpadem.

Motivace 5:

Starost o svůj životní prostor

Úkol 5:

Domluva s rodiči

Seznámení žáků s landartem

Společně se všichni domluví na tématu, prostoru, čase. Například výroba libovolného objektu v lese z přítomných materiálů, úklid břehů potoka a výroba plovoucích objektů z odpadu.

Vytvoření programu.

Rozdělení úkolů – dokumentace, organizace.

Tvorba plakátů.

Realizace

Prezentace formou výstavy

Materiál 5:

Dle konkrétních podmínek.

7 Závěr

Vidím něco v mlze a snažím se k tomu dostat blíže, je to složitý klikatý proces. Někdy se dostanu poměrně blízko, abych byl vzápětí odnesen úplně jinam.

Na základě zkoumání, hledání, rozhovorů, prohlížení fotografií, videa a při zvláštním, těžce definovatelném momentu stavu mysli, duše a vědomí jsem schopen sám sebe najít (definovat) v záměru, prekonceptu (konceptu).

Jednotlivé fáze procesu se nedají oddělit, probíhají současně, vedlejší větve předbíhají celek. Ten jsem schopen vidět až v samém závěru.

*"...celek se ukazuje teprve a jedině ve svém vzniku..."*⁵²

Nedokáži nebo nemám trpělivost domyslet věci k dokonalosti a pak je provést. Zdá se mi, že skrze tuto konceptuální neobratnost se do práce dostává komická divnost – lidskost, obyčejnost.

*"...umělecké prožívání si musí být jednoduché, zábavné a neokázalé, zabývající se nedůležitostmi, nevyžadující žádnou dovednost ani nespočetné zkoušky... snaží se o monostrukturální a neteatrální kvality prostých přirozených událostí, hry nebo gagu..."*⁵³

Cílem písemné části práce bylo, aby i "nepoučený" čtenář mohl porozumět některým formám současného umění. V tomto ohledu mám kladnou reakci od kamarádky, která mi kontrolovala pravopis.

Výukovou řadu bych chtěl v budoucnosti ověřit v praxi.

Práce není uzavřená, konečná podoba instalace se bude odvíjet od konkrétních podmínek a možností v době prezentace.

⁵² HEIDEGGER, M. in: K problematice jinakosti. Sport, olympismus, nacionalismus a sjednocení Evropy. [Uspoř.] Hogenová, Alena. Praha, Český olympijský výbor 2001. 384 s, s. 79. Olympijská knihovnička. ISBN 80-238-7923-5

⁵³ Fluxus umělecké užívání si in: *Umění po roce 1900*. Praha: Slovart 2007, s. 458. ISBN 978-80-7209-952-8

Téma se budu snažit dál rozvíjet, v průběhu práce se otevřely další možnosti.

8 Seznam literatury

VOPĚNKA, P.: *Horizonty nekonečna matematický pohled na svět*. Praha 2004, s. 11 -12.
ISBN 80-86181-66-9.

EGRESSY Z: *Portugálie*. 1997. -divadelní hra, překlad Taťána Dimitrová.

KOVANDA, J.: *Jiří Kovanda*. Ústí nad Labem: 2010. ISBN 978-80-7414-278-9.

NEUBAUER, Z.; ŠKRDŁANT, T.: *Skrytá pravda země, Živly jako archetypy ekologického myšlení*. MF, Praha 2005. ISBN: 80-204-1181-X

CHALUPECKÝ, J.; *Úděl umělce*. Praha: Torst, 2000

Art & Antibes červenec / srpen 2006.

FOSTER, H., KRAUSSOVÁ, R., BOIS, Y.-A., BUCHLOH, B.: *Umění po roce 1900*. Praha: Slovart 2007. ISBN 978-80-7209-952-8

PETŘÍČEK, M.; *Myšlení obrazem*. Praha: Herrman a synové, 2009, s. 122. ISBN 978-80-87054-18-5.

Kol. autorů: *Umění 20. Století – Malířství, skulptury a objekty, nová média, fotografie*. Praha:Slovart, 2004. ISBN 80-7209-521-8.

MORGANOVÁ, P.: *Akční umění*. Praha: VOTOBIA, 1999. ISBN 80-7198-351-9

Kol. autorů: *Dějiny českého výtvarného umění VI/1*. Academia, Praha 2007, s. 571. ISBN 978-80-200-1487-X

ZHOŘ, I.: *Proměny soudobého výtvarného umění*. 1. vyd. Praha: SPN 1992. ISBN 80-04-25555-8.

K problematice jinakosti. Sport, olympismus, nacionalismus a sjednocení Evropy.
[Uspoř.]: Hogenová, Alena. Praha, Český olympijský výbor 2001. 384 s. Olympijská knihovnička. ISBN 80-238-7923-5.

BLÁHA, J.; SLAVÍK, J.: *Původce výtvarným uměním V. 1. vyd.* Praha: SPL; Práce, 1997. ISBN 80-208-0432-3.

JIROUS, I.: *Pravdivý příběh Plastic People*. Praha: Torst, 2008. ISBN 978-80-7215-355-8.

ZORKA SÁGLOVÁ 1965-1995 / Milena Lamarová. - Praha : Galerie výtvarného umění Litoměřice, 1995. ISBN 80-85090-22-8.

REZEK, P.: *Tělo, věc a skutečnost v současném umění*. Praha: 2010. ISBN 978-80-903898-5-4

KULKA, J.; *Psychologie umění*. 2. doplněné vydání. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2329-7.

ROESELOVÁ, V.: *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2004. ISBN 80-902267-5-2.

FULKOVÁ, M. a kol.: *Výtvarná výchova pro 8. a 9. ročník ZŠ a víceletá gymnázia*. Praha: 1997.

JIRÁSEK, A.: *Staré pověsti české*. SNDK, Praha 1961.

Historická Geografie 14 – 15 příspěvky k dějinám pražské aglomerace. ČSAV Praha 1976.

CINERT, J.: *Původ názvů Vltava a Malše*. 2010

LOUCKÁ, P.: *Jazyk podskalských vorařů* in *Vesmír* 75, s. 56. 2000/1

BRIKSOVÁ, P.: *Portfólio diplomové práce Areál činžovních domů pod Vyšehradem*. FA ČVUT, 2010 – 2011.

Věstník klubu za starou Prahu, r. XL (XI) 3/2010.

<http://www.basjanader.com/>

<http://artlist.cz>

<http://artycok.tv/lang/cs-cz/7409/predobrazy-prostor-abstrakce>

<http://artycok.tv/lang/cs-cz/2517/na-hladineon-the-water>

<http://ans.ffa.vutbr.cz/janambruz.html>

<http://artycok.tv/lang/cs-cz/4436/bohmfanta-nearly-nothing-complete>

<http://www.rozhlas.cz/mozaika/radiogalerie/zprava/jiri-kovanda-910827>

<http://www.viceland.com/blogs/cs/tag/karel-kunc/>

<http://artycok.tv/lang/cs-cz/4617/videokemp-karel-kunc-kopani>

<http://www.rozhlas.cz/mozaika/radiogalerie/zprava/slava-sobotovicova-894156>

<http://respekt.ihned.cz/video/c1-36361560-rozhovor-s-katerinou-sedou>

<http://rvp.cz/>

if.vsb.cz/Kontakt/Hlavacova/kinematika_prim_pohyby.doc

http://www.pvl.cz/portal/sap/cz/mereni_VLCH.htm

<http://www.bylojinak.cz/nove-poznatky/puvod-nazvu-vltava-a-malse>

<http://www.vltavan-praha.cz/spolku.htm>

<http://koridory.wz.cz/koridor1.php>

<http://dopravninet.blog.cz/1109/trat-090-091-praha-vranany-decin-hl-n>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vltava>

Výstavy:

Jaromír Novotný: Viditelné formáty, 16. 5. – 19. 8. 2012, Staroměstská radnice

Cena Jindřicha Chalupického 2011, 4. 11. 2011 - 15. 1. 2012, Dox.

Cena Jindřicha Chalupického 2010, 4. 11. 2010 - 7. 1. 2011, Dox

9 Seznam příloh

Příloha č. 1: DVD – rom plovoucí – vznášející //dumyslne_mechanizmy/triptych

Příloha č. 2: DVD – rom plovoucí – vznášející //dumyslne_mechanizmy/budka

Příloha č. 3: DVD – rom plovoucí – vznášející //dumyslne_mechanizmy/bez_nazvu

Příloha č. 4: DVD – rom plovoucí – vznášející //dumyslne_mechanizmy/meric

Příloha č. 5: DVD – rom plovoucí – vznášející //enviroment/doka_3s_eco

Příloha č. 6: DVD – rom plovoucí – vznášející //enviroment/vlak